

Wyzwania dualnego systemu kształcenia podczas trwania pandemii COVID-19 oczami uczniów, przedstawicieli szkół i przedsiębiorców z województwa świętokrzyskiego

Powiązanie doświadczenia zawodowego z procesem uczenia się znajduje wyraz w dualnym systemie kształcenia. Zaznajomienie się z realnym środowiskiem na danym stanowisku w trakcie trwania nauki pozwala łatwiej odnaleźć się osobom, które w niedalekiej przyszłości wkroczą na rynek pracy. Nierzadko brak odpowiedniego doświadczenia zawodowego stanowi niebagatelną przeszkodę w znalezieniu pierwszej pracy. Taka sytuacja może być wysoko frustrująca dla młodych osób bez żadnego przeszkolenia w zawodzie. Naprzeciw tej sytuacji wychodzi dualny system kształcenia, który wpływa na wzrost zatrudnienia młodych osób oraz redukuje bezrobocie w tej grupie wiekowej.

Kształcenie zawodowe, jak i uczenie się poprzez praktykę w miejscu pracy, organizowanie staży, przyuczanie do zawodu i dwutorowy system kształcenia wpisuje się w unijną oraz krajową politykę edukacyjną. UNESCO określa dualny system kształcenia jako dualny, ponieważ w jego ramach proces przyuczania do zawodu w przedsiębiorstwie oraz kształcenie zawodowe w szkole zawodowej łączone są w jeden kurs. W firmie uczeń przechodzi szkolenie praktyczne, które w szkole zawodowej jest wspierane wiedzą teoretyczną. Dualny system kształcenia może być też realizowany jako szkolenie w formach naprzemiennych, przyuczenie do zawodu, czy uczenie się poprzez praktykę w miejscu pracy¹.

¹ Strona Parlamentu Europejskiego

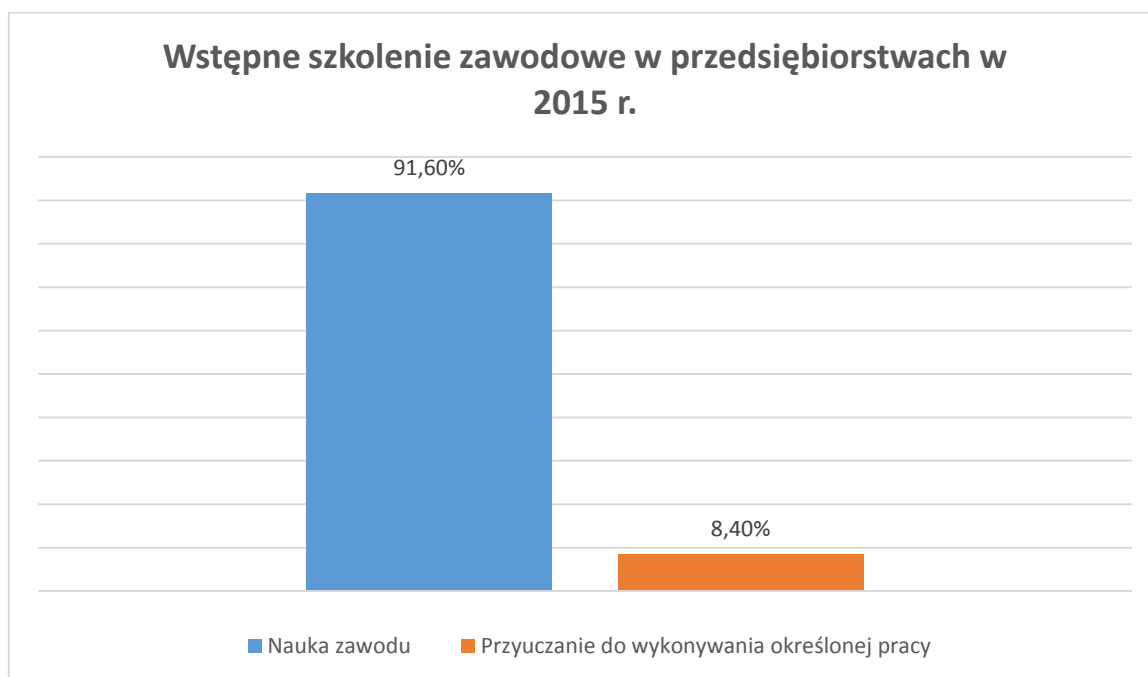
https://www.europarl.europa.eu/thinktank/pl/document.html?reference=IPOL_BRI%282014%29529082

Praca w kuchni restauracyjnej. Widoczni trzej pracownicy kuchni oraz urządzenia i naczynia kuchenne. Źródło: pixabay.com

Aktualnie niejeden pracodawca ma znaczący problem z odpowiednio wykwalifikowanym personelem. Kształcenie dualne połączone z praktykami w przedsiębiorstwach stanowi swoistą metodę na rozwój szkolnictwa zawodowego. Umożliwia ono naukę zawodów, na które jest wysokie zapotrzebowanie rynkowe. Ponadto, w trakcie trwania praktyk w przedsiębiorstwach uczniowie zdobywają umiejętności oczekiwane na rynku pracy.

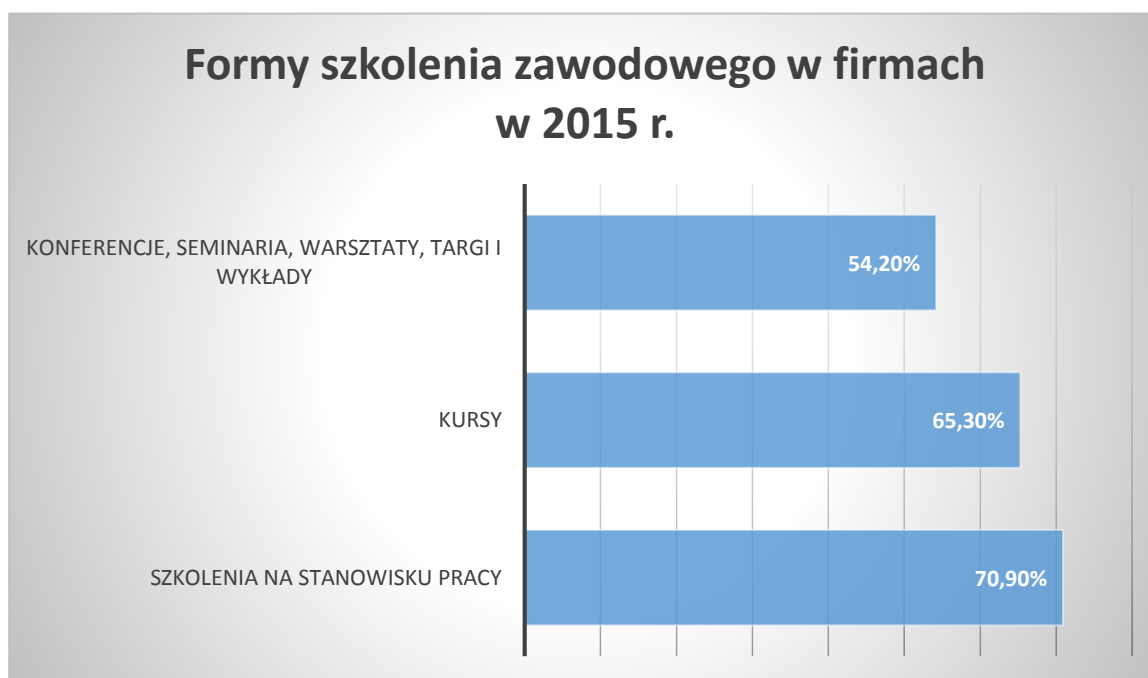

Jak wskazują dane Głównego Urzędu Statystycznego za 2015 r. liczba uczestników wstępnego szkolenia zawodowego wyniosła 37,7 tys. osób. Większość z nich stanowiąca 91,6% była zatrudniona w przedsiębiorstwach w formie nauki zawodu. Natomiast przyuczenie do wykonywania określonej pracy realizowało 8,4% młodocianych pracowników, którzy byli zatrudnieni w celu przygotowania zawodowego. Głównym powodem, dla którego przedsiębiorstwa decydują się na prowadzenie wstępnego szkolenia zawodowego jest chęć wykwalifikowania przyszłych pracowników zgodnie z potrzebami firmy. Dla 84,9% przedsiębiorstw jest to najistotniejszy czynnik motywujący do podejmowanych aktywności w tym temacie. Ponadto, firmy kierują się zrekrutowaniem najlepszych uczniów spośród tych, którzy odbyli wstępne szkolenie zawodowe, w celu ich zatrudnienia. Jest to ważny aspekt aż dla 62,1% przedsiębiorstw. W każdym przypadku dzieje się tak, niezależnie

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

od wielkości firmy zaangażowanej w szkolenie zawodowe młodocianych pracowników². Powyższe potwierdza komentarz **Sylwii Muchy, Zastępcy Dyrektora Biura Fundacji Agencji Rozwoju Regionalnego w Starachowicach**: - *Zorganizowanie zajęć praktycznych w wymiarze 40% godzin u przedsiębiorców wymaga stworzenia branżowych sieci współpracy przedsiębiorców zaangażowanych w realizację grantu finansowanego w ramach projektu pn. „Innowacyjna edukacja – nowe możliwości zawodowe”. Jednakże, pozwala to na opracowanie dedykowanych programów szkolenia odpowiednio do danej branży i kierunku nauczania. W rezultacie, pracodawcy zadeklarowali chęć kontynuowania działań już po zakończeniu grantu, bo jest to jednak kształcenie swojej przyszłej kadry.*

W Polsce średnio 44,7% przedsiębiorstw prowadzi szkolenie zawodowe młodocianych. Spośród nich, tj. 49,6% firm wskazuje, że najczęściej nabywanymi umiejętnościami

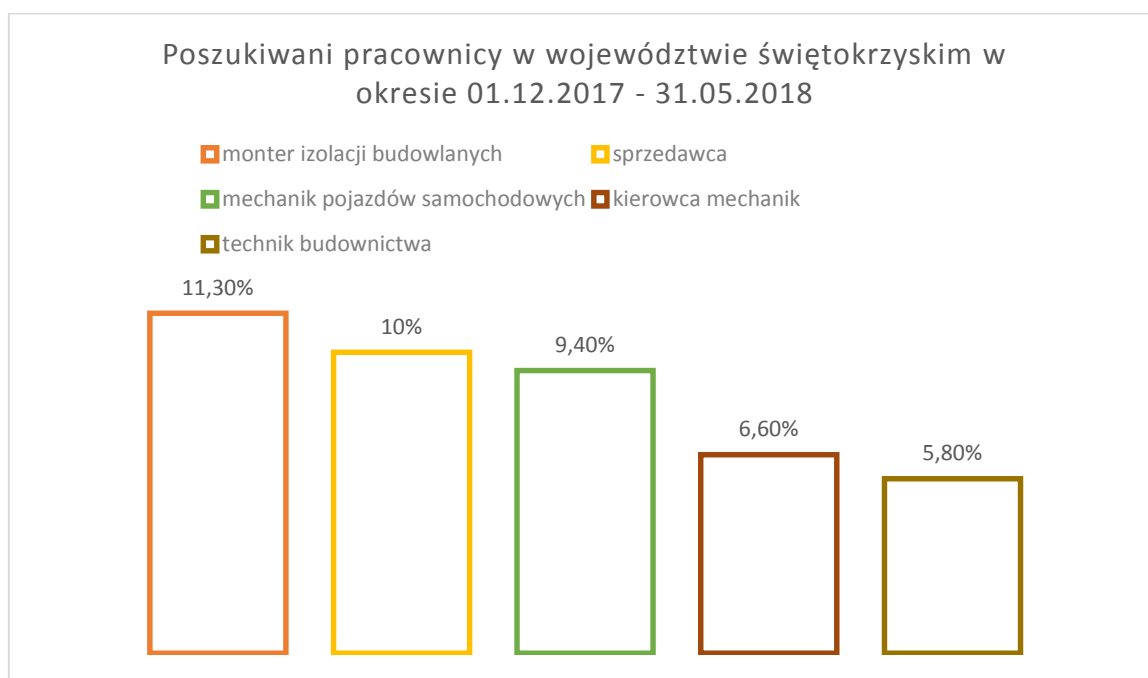
² Charakterystyka ustawicznego szkolenia zawodowego w przedsiębiorstwach w 2015 r., Główny Urząd Statystyczny, 2017, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/charakterystyka-ustawicznego-szkolenia-zawodowego-w-przedsiębiorstwach-w-2015-r-,4,3.html>

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

na kursach, które prowadzą są umiejętności techniczne, praktyczne lub zawodowe. W przypadku firm województwa świętokrzyskiego (37,2%) największe znaczenie dla nich miała umiejętność obsługi klienta³.

W województwie świętokrzyskim w zawodach szkolnictwa branżowego zatrudnionych było 133,7 tys. osób. Największa liczba pracowników wykonywała zawód sprzedawcy (27,5 tys., czyli 20,6% ogólnej liczby zatrudnionych w województwie), jak i kierowcy mechanika 9,5 tys. osób (7,1%). Na kolejnych pozycjach znaleźli się natomiast: ślusarz – 7,3 tys. osób (5,5%), operator obrabiarek skrawających – 6,2 tys. osób (4,7%), technik prac biurowych – 5,0 tys. osób (3,8%). W okresie od 1 grudnia 2017 r. do 31 maja 2018 r. poszukiwano 9,7 tys. pracowników, a najwięcej wolnych miejsc pracy kierowano

³ Charakterystyka ustawicznego szkolenia zawodowego w przedsiębiorstwach w 2015 r., Główny Urząd Statystyczny, 2017, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/charakterystyka-ustawicznego-szkolenia-zawodowego-w-przedsiębiorstwach-w-2015-r-4,3.html>

do monterów izolacji budowlanych (1,1 tys. ofert pracy, czyli 11,3% poszukiwanych pracowników). Pracodawcy województwa świętokrzyskiego w perspektywie roku planowali również zwiększyć zatrudnienie o 7,0 tys. osób. Najbardziej poszukiwani są monterzy izolacji budowlanych (14,9% ogólnej liczby ofert pracy) oraz mechanicy pojazdów samochodowych (11,8%), operatorzy obrabiarek skrawających (7,6%), a także ślusarze (7,5%)⁴.

Wybrane do wsparcia granty w ramach projektu pn. „Innowacyjna edukacja – nowe możliwości zawodowe” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 4.1 Innowacje społeczne, Osi Priorytetowej IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, dotyczą rozwoju dualnego kształcenia zawodowego na poziomie technikalnym (mocno wiążącego teorię z praktyką), organizacji staży i praktyk u pracodawców, organizacji doradztwa zawodowego dla uczniów oraz doskonalenia umiejętności nauczycieli prowadzących praktyczną naukę zawodu. Dofinansowanie obejmuje również doposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne. Wsparcie rozwoju kształcenia dualnego jest też powiązane z obszarem inteligentnych specjalizacji województwa świętokrzyskiego, kluczowych dla regionu branż, które zostały też szczególnie dotknięte skutkami walki z pandemią koronawirusa COVID-19, takich jak turystyka zdrowotna i prozdrowotna oraz branża targowo-kongresowa. Jednakże naprzeciw wyzwaniom tego trudnego okresu zarówno dla przedsiębiorców, jak i szkolnictwa zawodowego, wyszła inteligentna specjalizacja, którą są technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT). O swoich doświadczeniach na temat realizacji przedsięwzięć z zakresu dualnego systemu kształcenia w województwie świętokrzyskim w czasie trwania pandemii

⁴ *Zapotrzebowanie rynku pracy na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego*, Główny Urząd Statystyczny, 2019, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/zapotrzebowanie-ryнку-pracy-na-zawody-z-systemu-szkolnictwa-zawodowego,1,1.html>

COVID-19 opowiadają grantobiorcy projektu pn. „Innowacyjna edukacja – nowe możliwości zawodowe”:

Monika Zawierucha, specjalista ds. realizacji projektu, Świętokrzyski Związek Pracodawców Prywatnych Lewiatan - *Na potrzeby realizacji projektu stworzyliśmy Korpus Fachowców będący narzędziem integrującym współpracę ekspertów na rzecz efektywnego kształcenia w branży gastronomiczno-hotelowej, co stanowi wyraz nie tylko stworzenia sieci lokalnych przedsiębiorstw, ale także dystrybucji wiedzy i doświadczenia w celu praktycznej nauki zawodu w firmach. Wszelkie wyzwania, które pojawiały się w związku z pandemią COVID-19 były rozpatrywane właśnie w gremium Korpusu Fachowców, które dotyczyły zasad bezpieczeństwa, czy organizacji zajęć e-learningowych. Uczniowie nabyli też umiejętności z zakresu kompetencji miękkich, informatyczne, a także pracy w warunkach nadzwyczajnych.*

Magdalena Fudala, Dyrektor Biura Zarządu Stowarzyszenie Forum Pracodawców - *Udział w tym projekcie odpowiedział na potrzeby przedsiębiorców, których nasza organizacja skupia. Wykorzystaliśmy w tym projekcie nasze dotychczasowe doświadczenia, a jednocześnie dodatkowo je ugruntowaliśmy. O jego sukcesie z pewnością świadczą zaangażowanie wszystkich interesariuszy tj. szkół, samych uczniów i ich rodziców, no i nas przedsiębiorców. Różne warianty kryzysowe rozpatrywaliśmy przy tym projekcie, które mogłyby wystąpić, niemniej - jak wszystkich - pandemia COVID-19 nas zaskoczyła. Spowodowało to, że kształcenie praktyczne u pracodawcy nie było realne. Wówczas, zagadnienia, które były możliwe to zostały zrealizowane w formule online. Wymagało to korekty grafików współpracy z pracodawcą i wydłużenia czasu kooperacji z nim. Ponadto, w zależności od przyuczanego zawodu, przedsiębiorca wypożyczał uczniom urządzenia sprzętowe, które zostały zakupione na wyposażenie edukacyjnego stanowiska pracy w ramach projektu, aby mogli oni doskonalić swoje umiejętności praktyczne. Istotną trudnością było przeorganizowanie zajęć u pracodawcy w taki sposób, aby uczniowie mogli*

z nich skorzystać przed zakończeniem określonego etapu nauki. Pomocne było wydłużenie czasu realizacji projektu, co pozwoliło w terminie późniejszym zrealizować kursy specjalistyczne, szkolenia umiejętności miękkich, czy wizyty studyjne. Pandemia COVID-19 spowodowała, że każdy poszukiwał własnych rozwiązań dla trudnej sytuacji, nie było jednego modelowego wzoru postępowania, wobec tego, że część branż dotknęło ograniczenie prowadzenie działalności, a do szkół wprowadzono edukację zdalną. Wobec tego wypracowaliśmy własne scenariusze działania antykrzysowego. Dualny system kształcenia jest bardzo dobrym rozwiązaniem dla szkolnictwa zawodowego oraz rynku pracy, niemniej wymóg izolacji społecznej ze względu na zagrożenie epidemiczne, powoduje konieczność podjęcia nowych form kooperacji i komunikacji pomiędzy szkołami a przedsiębiorcami. Epidemia w moim odczuciu utrudnia rozwój kształcenia dualnego zaburzając możliwość uczenia się od praktyków, a to w przedsiębiorstwie uczniowie mają kontakt z rzeczywistym środowiskiem miejsca pracy.

Tomasz Sewera, Kierownik szkolenia praktycznego, Zespół Szkół nr 1 w Opatowie - *Dualne kształcenie w mojej opinii stanowi atrakcyjną formę wsparcia dla przedsiębiorstw podczas pandemii COVID-19 z dwóch powodów. Po pierwsze, nasz projekt obejmował przeprowadzenie m.in. szkoleń wyjazdowych w przedsiębiorstwach z branży gastronomicznej i hotelarskiej, a te ucierpiały najbardziej. Natomiast ich udział w projekcie pozwolił im przetrwać ten trudny czas. Po drugie firmy, które realizują kształcenie praktyczne w swoim zakładzie pracy zyskały ucznia-pracownika, który stanowi ważne wsparcie kadrowe szczególnie, gdy prowadzenie działalności gospodarczej w czasach zarazy jest swoistym wyzwaniem.*

Monika Skowron, Dyrektor Centrum Badań i Rozwoju Edukacyjno-Zawodowego Zawodowego Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach oraz reprezentująca Niepubliczne Technikum Zawodowe im. Żołnierzy Sił Pokojowych ONZ Zakładu

Doskonalenia Zawodowe w Kielcach - Ze względu na pandemię koronawirusa w zawodach, które na to pozwalały kształcenie dualne było prowadzone w sposób zdalny, na przykład w zawodzie technik informatyk. Wówczas pracodawca zakupione laptopy na potrzeby realizacji projektu doposażył w odpowiednie oprogramowanie informatyczne niezbędne do wykonywania pracy w danym przedsiębiorstwie. Dzięki temu możliwe było zrealizowanie działań przewidzianych w projekcie w ramach kształcenia dualnego. Pandemia koronawirusa wymusiła również na nauczycielach praktycznej nauki zawodu i pracodawcach biorących udział w projekcie wspólne opracowanie procedur i modelu nauczania zdalnego również na wypadek, gdyby sytuacja miała się powtórzyć. Zarówno szkoły, jak i pracodawcy, wspólnie wypracowały mechanizmy szybkiego reagowania. Chodzi tu też o stworzenie narzędzi informatycznych, które pomogą nauczycielom w przeprowadzeniu zajęć dydaktycznych. Ponadto pandemia COVID-19 unaoczniała jak ważne jest szkolenie nauczycieli z obsługi rozwiązań informatycznych do realizowania dydaktyki, które to okazały się w tych nadzwyczajnych okolicznościach nieodzowne. Jednak IT nie będzie panaceum na kłopoty pojawiające się w kształceniu dualnym w każdej branży np. gastronomicznej, w szczególności, gdy ich działalność gospodarcza jest ograniczona ze względu na wymogi wynikające z podejmowanych działań w ramach walki z epidemią koronawirusa.

Praca w kuchni lokalu gastronomicznego. Na pierwszym planie widoczny pracownik oraz naczynia kuchenne. Źródło: pixabay.com

Michał Molenda z Wydziału Strategii i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Kielcach - Mimo panującej pandemii oraz podejmowanych środków, które zakłócają edukację oraz szkolenia zawodowe, to zarówno przedsiębiorcy, jak i same szkoły wyrażają chęć udziału w podobnych projektach w przyszłości. Te trudne warunki to też niezaprzeczalnie unikalne doświadczenie dla wszystkich interesariuszy realizujących działania wspierające rozwój innowacyjnych form kształcenia zawodowego. Ważny jest tym samym partnerski transfer wiedzy i informacji w tym zakresie, aby też skutecznie kooperację.

Jak wskazują powyższe komentarze grantobiorców projektu pn. „Innowacyjna edukacja – nowe możliwości zawodowe” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 4.1 Innowacje społeczne, Osi Priorytetowej IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, dynamicznie i adekwatnie zareagowali oni do potrzeb podyktowanych trwającą epidemią COVID-19, poprzez stworzenie planu kształcenia dostosowanego do sytuacji i możliwości zarówno uczniów jak i przedsiębiorców. Monitorowano również proces dydaktyczny oraz podjęto działania zmierzające do zapewnienia infrastruktury do organizacji edukacji zdalnej.

Natomiast o wrażeniach z udziału w praktykach u pracodawców w ramach ww. projektu, opowiadają sami uczniowie:

- *To było moje pierwsze doświadczenie pracy w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych. Poznałam jak wygląda przygotowywanie posiłków przy dużym obłożeniu gości w danym momencie dnia. Było to też ciekawe doświadczenie pod względem funkcjonowania lokalu w reżimie sanitarnym w związku z pandemią koronawirusa*
- *stwierdza Paulina Rokitka, uczennica Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Kielcach, która uczestniczyła w działaniach projektowych realizowanych w ramach grantu pt. Dualny Model 3D – Doradztwo, Doskonalenie, Doświadczenie.*
- *Kształcenie dualne to naprawdę "strzał w dziesiątkę", prawie połowę zajęć przeniesiono do pracodawcy. Dzięki temu mieliśmy szansę zwizualizować to jak może wyglądać w realnych warunkach praca w zawodzie technik informatyk, którego dzisiaj się uczymy. U pracodawcy otrzymaliśmy ogromne wsparcie od osób, które pracują tam na co dzień, co nas zainspirowało do podjęcia innych aktywności, rozwijających dodatkowe umiejętności przydatne w zawodzie. I tak oto koledzy i koleżanki z naszej klasy wzięli też udział w konkursie „Zawodowi Mistrzowie Innowacji” na najlepsze rozwiązanie opracowane*

przez uczniów w trakcie kształcenia praktycznego u pracodawcy. Mogę się pochwalić, że w tym konkursie, ja wraz z koleżanką, zajęłyśmy pierwsze miejsce w kategorii technologie informacyjno-komunikacyjne - komentuje Aleksandra Siwonia, uczennica Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Opatowie, która uczestniczyła w działaniach grantu pt. Innowacyjny Model Kształcenia Praktycznego JPD (Jobcoaching - Pośrednictwo Pracy - Doradztwo zawodowe).

- *Dla mnie największą korzyścią płynącą z udziału w projekcie było to, że mogłam zobaczyć na własne oczy jak przebiega wykonywanie czynności, które są istotne w zawodzie technik logistyki takie jak np. organizacja dostawy, przygotowanie towaru, planowanie przewozu czy sporządzanie odpowiedniej dokumentacji* - mówi Klaudia Matynia, uczennica Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Starachowicach, która uczestniczyła w grantie pt. Dualny Model 3D – Doradztwo, Doskonalenie, Doświadczenie.

- *Moim zdaniem praktyki u pracodawców były bardzo profesjonalnie zorganizowane. W związku z tym przyjemnie się pracowało i uczyło. A panująca pandemia koronawirusa nie ostudziła naszego entuzjazmu i chęci do kontynuowania uczestnictwa w kształceniu dualnym. Bardzo dużo się nauczyliśmy i niezwykle dużo się nauczyliśmy nowych rzeczy. Praktyki u pracodawców pozwoliły nam zaobserwować jak praca w zawodzie technik informatyki wygląda wewnątrz przedsiębiorstwa, a przede wszystkim jak będzie się prezentować nasza codzienność zawodowa w dorosłości, naszej przyszłości* - wskazuje Paweł Keller, uczeń Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Starachowicach, który uczestniczył w grantie pt. Dualny Model 3D – Doradztwo, Doskonalenie, Doświadczenie.

